

EL VALENCIÀ EN 25 ANYS (I): COM SÓN ELS SEUS PARLANTS?

Raquel Casesnoves*

Resum

Aquest treball té un doble objectiu: examinar l'evolució del coneixement i ús del valencià des que va entrar en vigor la *Llei i Ús d'Ensenyament del Valencià* fins a l'any 2010 i, segon, proporcionar una breu fotografia dels valencianoparlants que (encara avui) podem trobar al País Valencià: què els caracteritza, si és que tenen alguna cosa en comú i en quins contextos prefereixen parlar valencià. Per comprendre com i perquè evoluciona la llengua que parla una comunitat d'una determinada manera hem de saber com han evolucionat socialment i demogràficament les persones que integren aquesta comunitat així com, sobretot, les polítiques i accions que es puguin prendre (o no) a favor de la llengua. Els moviments migratoris estrangers han canviat el paisatge demogràfic i alhora lingüístic del País Valencià. La conjunció en el temps d'un canvi de signe polític, amb l'arribada dels populars al govern autònom primer en coalició (1995-99), i després amb àmplia i folgada majoria absoluta per quarta vegada consecutiva l'any 2011, amb el buit de dades sociolingüístiques, feia témer el pitjor per la llengua. I així ha sigut efectivament. Les dades que aquí presentem mostren, a més d'un important retrocés de les habilitats per comprendre i parlar valencià, una davallada espectacular del seu ús.

Les característiques que avui en dia s'associen als valencianoparlants no han canviat, substancialment, amb el temps. El retrat que sobresurt és complex i conté elements negatius però també alguns de positius

VALENCIAN AFTER 25 YEARS (I): WHAT ARE ITS SPEAKERS LIKE?

Abstract

This paper has a double objective: to examine the development of the knowledge and use of Valencian from the time the law governing the Use and Teaching of Valencian went into effect through 2010 and, secondly, to provide a snapshot of the Valencian speakers we can (even today) find in the Valencian Country: what characterizes them, if they have anything in common and in which contexts they prefer to speak Valencian. To understand how and why the language that a community speaks evolves in a certain way, we have to know how the persons who make up this community have developed socially and demographically and, above all, the policies and actions that can be taken (or not be taken) in favor of the language.

Foreign migratory movements, have changed the demographic and - at the same time -, the language landscape of the Valencian Country. The change in political currents coinciding with the Popular Party taking power in the autonomous region's government, first in coalition (1995-1999), with a vacuum of sociolinguistic data, was grounds for fearing the worst. And indeed, that is how it has turned out. The data we present here show, in addition to a major regression in people's ability to understand and speak Valencian, a dramatic drop in its use.

The characteristics that are today associated with Valencian speakers have not changed substantially over time. The picture that emerges is complex and contains some negative elements but also some positive ones.

---

*Raquel Casesnoves, doctora en antropologia per la Universitat de Montreal, raquel.casesnoves@upf.edu

Article rebut el 04.05.2012. Avaluació cega: 04.09.2012. Data d'acceptació de la versió final: 05.10.2012.

Citació recomanada: CASESNOVES, Raquel. «El valencià en 25 anys (I): com són els seus parlants?», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 58, 2012, p. 111-136.

Sumari

1. Introducció
2. La població valenciana: evolució i reproducció
3. La política lingüística: del preàmbul a l'atac directe
4. Vint anys d'ús del valencià
  - 4.1. El coneixement del valencià
  - 4.2. L'ús del valencià
5. Els valencianoparlants: un retrat
6. Conclusions

Bibliografia

1. Introducció

La importància de la demografia en les vicissituds del valencià, i del català en general, s'ha menystingut fins recentment. La demolingüística,¹ disciplina que uneix la demografia i la sociologia de la llengua, treballa amb dades quantitatives i observa el camí recorregut pel coneixement i ús que fa la població de la llengua per aventurar una possible direcció.

La reproducció i extensió d'una llengua, que hi hagi un creixement del nombre de parlants, com el creixement de qualsevol població, depèn fonamentalment de dos tipus de moviments: el natural i el migratori. En termes demogràfics, el creixement natural d'una població es produeix quan hi ha més naixements que defuncions, mentre que l'augment causat per desplaçaments de poblacions tindrà lloc quan el gruix de persones que venen d'altres indrets és major al volum de persones que se'n van, és a dir, quan la immigració és superior a l'emigració. En termes lingüístics, podem fer un paral·lelisme i dir que l'augment natural de parlants es produeix quan la transmissió de la llengua és superior a la mort de parlants d'aqueixa llengua, mentre que l'augment de parlants a causa dels moviments poblacionals requerirà que la integració lingüística de la població immigrada, nouvinguda, sigui superior a l'èxode de parlants. Els canvis demogràfics tenen doncs una importància cabdal en el futur de les llengües i, al País Valencià, com a l'Estat espanyol en general, el trasbals poblacional dels darrers anys ha modificat completament el paisatge humà i lingüístic.

Les dades demogràfiques ens les proporcionen els instituts d'estadística, el Nacional (INE) i l'autonòmic valencià (IVE), accessibles des de les seves pàgines d'internet. Per les xifres de caire lingüístic ens basem en les enquestes sociolingüístiques que el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) de la Generalitat Valenciana ha vingut realitzant des de mitjans dels anys vuitanta regularment (entre el 1985 i 1995), amb un lapsus d'una dècada d'inactivitat, si més no pel que fa a les enquestes, i un reinici l'any 2005 i després el 2010.² L'article tractarà únicament del nivell de capacitat que tenen els valencians per comprendre, parlar, llegir i escriure el valencià i de l'ús declarat que diuen que en fan (o no en fan), és a dir, si parlen 'efectivament' valencià,³ en quins llocs i amb quina gent. Deixem per una propera ocasió l'anàlisi de la percepció que té la població de com ha anat evolucionant l'ús del valencià –si creuen que es parla més, igual o menys que fa uns anys–, com de la seva valoració, si estimen que el seu ús ja és suficient o no –que hauria d'usar-se més o, fins i tot menys.

Les fonts que ens permeten fer una valoració de la política lingüística durant aquests 25 anys són indirectes, en tant que estan basades en documents i textos de diferents autors que ja n'han fet una anàlisi (Ninyoles, 2008 i Sanjuan, 2008). Discutirem de la continuïtat o de la ruptura del model de política lingüística dels governs valencians durant aquest temps i de la manera en què incideixen en la tria que fem d'usar el valencià o el castellà.

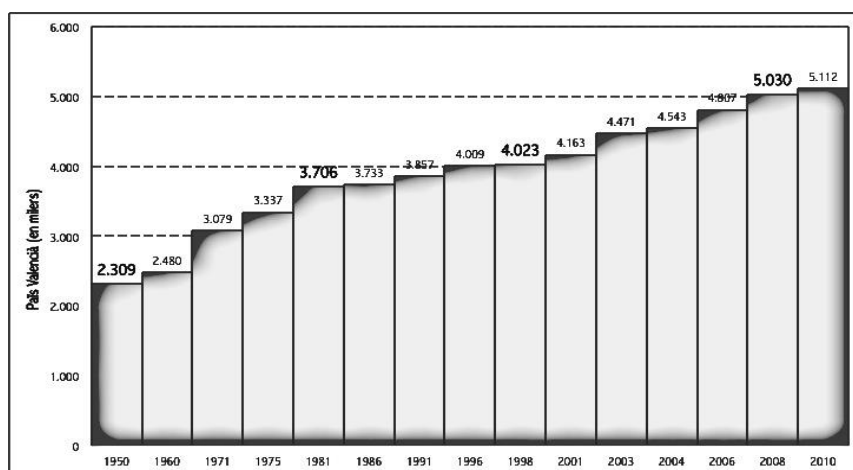
¹Per més informació vegeu Torres, 2012 i Vila, 2009.

²Agraeixo al Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) de la Generalitat Valenciana la seva amabilitat en proporcionar-me la base de dades de l'Enquesta 2010 sense la qual aquest article no s'hagués pogut realitzar.

³Amb el benentès que les dades de les enquestes són declarades i que, per tant, corresponen més aviat a les representacions que els parlants es fan sobre els seus usos (Vila, 2003: 79) que als usos efectius, que només es poden comprovar a través de l'observació directa.

2. La població valenciana: evolució i reproducció

En termes generals, la configuració sociolingüística del País Valencià avui arrenca del segle XX i, especialment, dels anys de la dictadura franquista i la postguerra. L'evolució de la població, des de la fi de la Guerra Civil fins l'any 2010, reflexa els canvis socials i polítics més importants de la història recent: primer, una repressió política als anys 40 i 50, els més difícils de la postguerra a causa de l'aïllament exterior i, segon, un creixement als anys 60, que està lligat al desenvolupament de la indústria i al 'boom' turístic. El progrés de la mitjana empresa afavoreix l'èxode rural i l'arribada d'un gran contingent d'immigrants procedents d'altres zones (castellanoparlants) de l'Estat espanyol (especialment de Castella-la Manxa, Andalusia i Aragó). L'eufòria econòmica dels anys 60, l'obertura internacional i el turisme contribuiran al 'baby boom' valencià (Mollà i Castelló, 1992: 26). Fixem-nos que en dues dècades (dels anys 60 als 80) la població valenciana s'incrementa amb més d'un milió de persones.

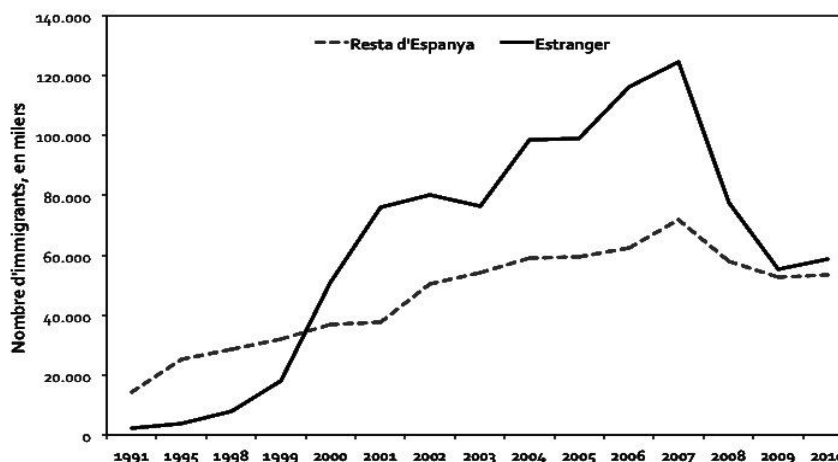

Gràfic 1. Evolució de la població del País Valencià des de mitjans segle XX

A partir de la meitat dels 80 s'inicia un procés d'estancament causat per la consolidació d'un règim democràtic, amb l'expansió de models de comportament propis d'una societat de consum (en què els fills suposen una gran despesa) i la progressiva integració de la població femenina en el mercat laboral. Amb la fi dels anys 90 i, especialment, l'entrada al nou mil·lenni es consolida un nou procés que comporta l'espectacular augment de la població valenciana i que és fruit dels nous corrents migratoris, procedents aquesta vegada de l'estranger. Aquest procés vertiginós vindrà afavorit per una conjuntura econòmica d'expansió, capitalista i financera, un procés urbanitzador salvatge i un 'boom' immobiliari que acabarà per explotar a finals de l'any 2008. La crisi econòmica, en què estem instal·lats des de llavors, i l'augment descontrolat de l'atur han provocat un nou canvi de tendència en els corrents migratoris i no només els estrangers, especialment els llatinoamericans, retornen al seu país d'origen, també els espanyols, particularment els joves qualificats, busquen oportunitats de feina més enllà de les nostres fronteres.

Resumint, els creixements poblacionals són el fruit de dos tipus de moviments migratoris: l'interior o procedent d'altres zones del territori espanyol que es va produir entre els anys 1969 i 1980 i, l'altre, l'exterior, molt més recent i d'una embranzida espectacular a partir de l'any 2001 fins que va esclatar la crisi econòmica. El gràfic 2 mostra aquest darrer bruscat augment de persones novingudes de fora de

l'Estat, així com el canvi de signe en la procedència d'immigrants i la gran davallada de moviments a partir de l'any 2007.

Gràfic 2: Immigracions segons lloc de procedència: resta d'Espanya i estranger

La distinció entre els immigrants d'origen nacional i estranger és important tant pel que fa als drets i deures de la població nouvinguda com a les diferències lingüístiques i culturals. Segons dades del Cens de població, l'any 1991 els nascuts a la resta de l'Estat espanyol representaven un 22% de població i corresponien a aquells que s'hi van instal·lar al llarg de la dècada dels 70. L'impacte lingüístic de tot aquest volum de nouvinguts, principalment castellanoparlants d'Andalusia i Castella-la Manxa, no ha estat ben estudiat encara, tot i que sabem que el procés de castellanització es va estendre i intensificar força.

L'any 2001 els nascuts a l'estranger comencen a créixer, passant de constituir el 3% de població l'any 1991 al 7%. En només 7 anys, el 2008, els estrangers arriben a ser el 18,3% de població valenciana. La contundència del canvi, que evidentment afecta també el conjunt de l'Estat espanyol, ha 'sacsejat' (Fernández Cordón, 2009) la demografia valenciana, modificant alhora l'origen de la població estrangera. Efectivament, els residents europeus, molts d'ells jubilats, que venien a establir-se en urbanitzacions de la costa per gaudir del sol i platja, i que van ser durant dècades els únics estrangers al país, han passat a ser només una de les figures d'una immigració força complexa.

Taula 1. Població estrangera al País Valencià: 1991-2010

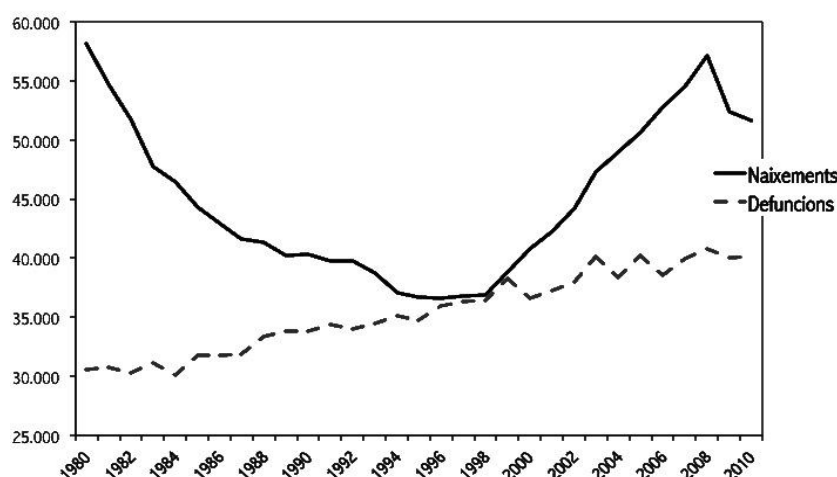
	1991	2001	2006	2008	2010
Unió Europea	37.939	79.290	234.967	458.368	501.449
Resta d'Europa	6.021	37.669	142.097	51.489	52.907
Amèrica Central i Nord	1.865	5.425	12.296	15.260	16.540
Amèrica del Sud	4.604	56.510	172.512	198.459	186.118
Àsia	1.589	7.228	23.999	26.372	30.822

Magreb	1.943	25.722	65.269	76.730	82.041
Resta d'Àfrica	610	5.312	16.573	20.067	23.397
Resta Món	66	176	389	608	485

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE

Les successives ampliacions de la Unió Europea l'any 2004 i l'any 2007 expliquen els sorprenents augments de persones procedents de la Unió Europea entre l'any 2001 i el 2006 i l'any 2006 i 2008. Deixant de banda aquest col·lectiu, amb una presència constant i força nombrosa en el nostre país, a la dècada actual destaca la immigració procedent de països de l'Amèrica del Sud, protagonitzada particularment per dones que es dediquen a la cuida de persones grans i la neteja.

L'increment de la població no és únicament imputable a la immigració. L'augment constant dels naixements és també una particularitat de la primera dècada del segle XXI, capgirant la tendència a la baixa que es perllongava des de finals dels anys 70.

Gràfic 3: Nombre de naixements i defuncions de la població valenciana entre 1980 i 2010

Com es pot veure al gràfic 3, el període entre el 1980 i 1998 està caracteritzat per la constant caiguda de la taxa de natalitat, arribant als seus mínims a finals dels 90 amb un saldo vegetatiu pròxim a 0. Des del 1999 fins al 2008 es distingeix clarament aquest altre període que hem comentat però que, a causa de la crisi econòmica, es pot donar per finalitzat amb l'inici d'un altre gir de tendència.

El moviment migratori i el natural asseguren la reproducció dels valencians. Què i qui ens garanteix la reproducció del valencià són preguntes que no tenen una resposta fàcil. A banda de la responsabilitat dels parlants, la política lingüística dels governants hi té molt a veure.

3. Política lingüística: del preàmbul a l'atac directe

Si entenem per política lingüística tota iniciativa (o absència conscient d'iniciativa)⁴ que en una comunitat duen a terme les institucions de govern per garantir, fomentar o imposar el coneixement, ús i prestigi social d'una (o més) llengües o, en sentit contrari, tota acció adreçada a prohibir o limitar el coneixement i ús d'una llengua i reduir així la seva vitalitat i prestigi (Bodoque, 2009), convindrem que al País Valencià s'han pres decisions i mesures en tots dos sentits contradictoris. Amb un *conflicte lingüístic valencià* (Ninyoles, 1972 i 2001) mai resolt s'ha insistit a fer una *política sobre la llengua* que ha frenat i obstaculitzat la normalització del valencià.⁵ La particularitat del cas valencià rau en què s'ha hagut de fer front a un doble conflicte: el que l'enfronta al castellà, pel procés històric de substitució i on es dirimeix la supervivència del valencià, d'una banda, i el que pretesament l'oposa al català, de l'altra, on es qüestiona la identitat del valencià (i dels valencians).

Amb més de dues dècades de vigència d'una *Llei d'Ensenyament i Ús del Valencià*, no falten a hores d'ara, les anàlisis i reflexions crítiques entorn a la seva aplicació per part dels governs valencians (Alcaraz, 2005; Alcaraz *et al.*, 2004; Bodoque, 2009; Esteve, 2004; Forcadell, 2003; Pardines i Torres, 2011; Pitarch, 2005; Pradilla, 2002, 2004a i 2008). En general, hom sol considerar que la pràctica de la *Llei* ha sigut un fracàs rotund, tot i reconèixer l'augment del coneixement formal del valencià, efecte de la introducció de la llengua en el sistema d'ensenyament obligatori, la mesura estrella.

La correlació de forces polítiques al País Valencià d'ençà l'adveniment de la democràcia permet distingir dues etapes ben (o no tan) diferents en la política lingüística dels successius governs. La primera etapa, que comprèn el període de govern del PSPV-PSOE (1983-1995), genera unes expectatives de canvi, de recuperació de prestigi, de difusió social i de desactivació del conflicte amb el català que mai s'acompliran i que acabaran decebant tots els sectors socials compromesos amb la normalització del valencià (anomenats perversament *catalanistes* per la dreta valenciana). Una política qualificada de tímida que deixarà sense resoldre la qüestió de la identitat i autoritat del valencià i que, a la legislatura següent, amb un govern del PP en minoria, serà manipulada brillantment pel president Zaplana per erigir-se en *pacificador* i, sobretot, eliminar el seu soci de govern (el partit del *blaverisme*⁶ i anticatalanista per excel·lència, Unió Valenciana) i aglutinar els seus votants.⁷

La segona etapa, encetada, doncs, pel guany autonòmic del PP el 1995, continua ben vigent i sense perspectives de canvi, ja que els populars segueixen governant i amb àmplia majoria des del 1999. La 'contraplanificació' lingüística que segons alguns autors (Pradilla, 2002 i 2003) regeix la política dels governs populars no seria però tan diferent del model socialista anterior segons d'altres (Bodoque, 2011). I és que, efectivament, creiem que darrere les iniciatives i mesures preses per uns i altres, tot i que de caràcter regressiu i fins i tot hostils en el cas dels populars (amb la desaparició de la Direcció General de

⁴Que l'activitat pública sigui conscient o inconscient és una característica que manuals (Mollà i Viana, 1991) i diccionaris (Ruiz *et al.*, 2001) han reiterat per deixar clar que aquest tipus de política s'ha practicat històricament a l'Estat espanyol i que no és exclusiva de l'etapa actual.

⁵L'agudització del conflicte durant la transició democràtica portà a la instrumentalització política de la llengua o, el que és el mateix, a la *lingüització* de la política (Ninyoles, 2008) posant el problema de la identitat valenciana al bell mig i negant la filiació del valencià al sistema lingüístic català.

⁶Moviment sociopolític del País Valencià espanyolista, regionalista, populista i conservador que fa de l'anticatalanisme la raó principal de ser, però que es fa passar com a 'valencianista' (Flor, 2011).

⁷Per una anàlisi d'aquesta maniobra política i de les seves conseqüències, particularment la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, vegeu Guia i Conca, 2001.

Política Lingüística, la derogació de l'homologació dels certificats de la Junta Qualificadora de Coneixements de València amb els títols corresponents de Catalunya i les Illes Balears, l'augment del castellà en l'Administració pública, la retirada de subvencions a entitats i associacions promotores del valencià, la fi de les emissions de TV3, la implantació d'un model educatiu suposadament basat en un *plurilingüisme* en contra de l'ensenyament en valencià, etc.) s'hi amaga un model de política lingüística similar. Un model basat en la promoció irregular i de baixa intensitat del valencià i en la consideració del castellà com a llengua més important per a la comunitat (Bauçà, 2001). La diferència principal entre tots dos, però, rau en les insistents *polítiques sobre la llengua* que ha dut a terme el PP i que han acabat institucionalitzant el secessionisme lingüístic, auspiciat per l'AVL i aïllant el País Valencià de la resta de comunitats catalanoparlants.

En resum, en la mentalitat dels governs valencians, siguin d'un color polític o d'un altre, no hi cap una societat valenciana en què el castellà deixi de mantenir la supremacia i en què els valencianoparlants puguin exercir tots els seus drets lingüístics. La indefinició i l'ambigüitat dels socialistes van ser només el preàmbul dels atacs directes, subtils o sense embuts, dels populars.

De l'èxit o fracàs de les polítiques lingüístiques, que deurien estar encaminades a superar el doble conflicte lingüístic valencià, i més concretament a frenar el procés de substitució històric pel castellà, ens en podran parlar parcialment les dades que presentem en la secció següent sobre l'evolució del coneixement i ús del valencià. No entrem aquí a avaluar el recorregut de l'AVL que, com no podia ser d'altra manera, divideix filòlegs i especialistes.

4. Vint anys d'ús del valencià

Els documents en què s'apleguen anàlisis sobre dades quantitatives referents al coneixement i ús del valencià són, en general, de dos tipus, segons el to emprat: els 'asèptics', que es limiten a presentar resultats sense emetre cap comentari compromès (Ros, 2005; Sanjuan Merino, 1999 i 2008), i els que podríem anomenar 'crítics', que amb un discurs impecable⁸ adverteixen d'unes tendències perniciososes que posen en risc el futur del valencià (Cantalejo i Herráiz, 2007; Casesnoves, 2005 i 2007; Conill, 2003; Montoya, 2008; Montoya i Mas, 2002; Pradilla, 2004 i 2008). És el nostre desig seguir aquest últim vessant, sense pretendre emetre cap *pseudoprofecia* que tampoc no voldríem que es complís en un futur.⁹ Totes les dades que presentem provenen de les enquestes sobre coneixement i ús social del valencià que ha realitzat el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) els anys 1985, 1989, 1992, 1995, 2005 i 2010. Una compilació de les dades de les enquestes des del 1985 fins al 1995 es pot trobar també a Ninyoles, 2004 i fins al 2005 a Sanjuan, 2008. La nostra petita aportació consisteix doncs a contribuir a la publicació i interpretació dels resultats de l'enquesta de l'any 2010, enquesta de la qual no s'ha fet gaire difusió.

Ens interessen especialment les dades sobre l'ús del valencià (que exclouen els residents de les comarques castellanoparlants), tot i que donarem una ullada ràpida al coneixement.

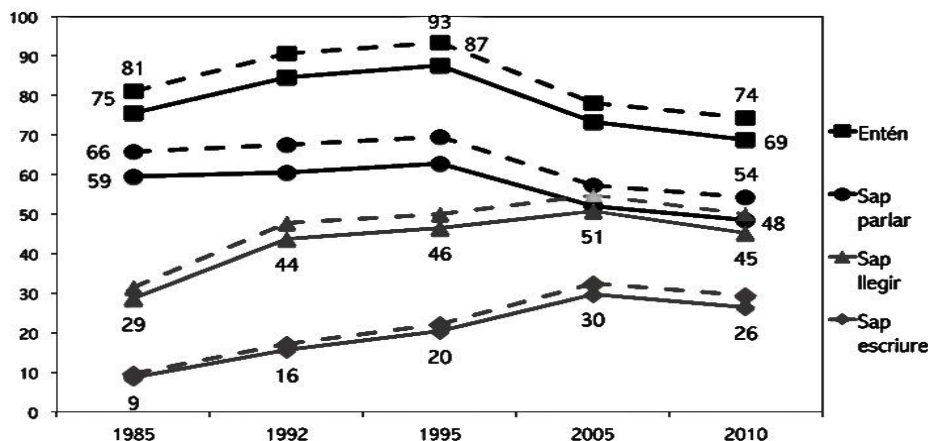
⁸ El *discurs impecable* és aquell que s'insereix dins de l'àmbit normatiu de les bones intencions i es contraposa al *discurs implacable*, ubicat en l'àmbit polític i compartit per amplis sectors socials (Aierdi, 2008: 5).

⁹ La literatura que anuncia l'extinció del català no és ben bé profètica perquè els que l'afirmen no ho estan preveient realment, sinó que el que ens estan dient és que no s'aconseguirà la seva il·lusió d'un futur monolingüisme en català (Querol, 2011).

4.1. El coneixement del valencià

L'evolució del coneixement del valencià al País Valencià des de l'any 1985 fins al 2010 és irregular, en tant que hi ha més persones que saben llegir i escriure valencià però menys que l'entenen i que el saben parlar. A més, l'evolució és també diferent segons el període en què ens fixem: s'incrementa entre 1985 i 1995 però baixa entre 2005 i 2010, i això en totes les habilitats lingüístiques.

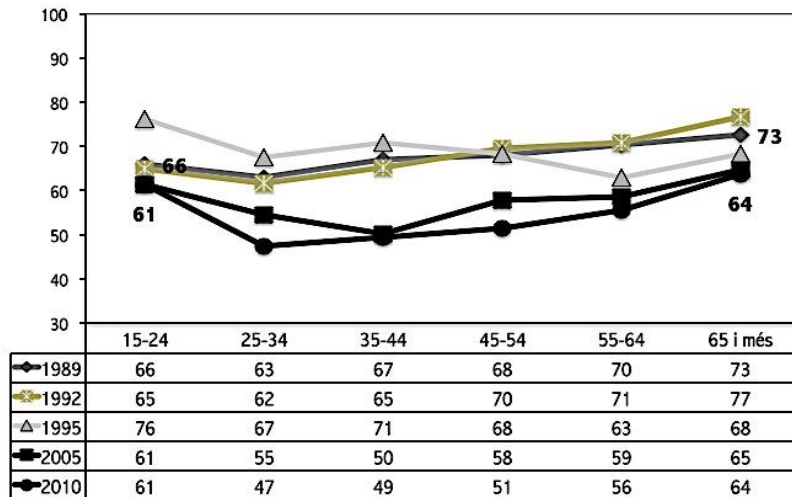

Gràfic 4. Població que entén, sap parlar, llegir i escriure valencià de 1985 a 2010 en el País Valencià en general (línia contínua) i en la zona valencianoparlant en particular (línia discontínua)

* Els percentatges corresponen en una escala de 4 graus a 'perfectament' i 'prou bé', excepte en el 1985 que només es refereix a 'prou bé'.

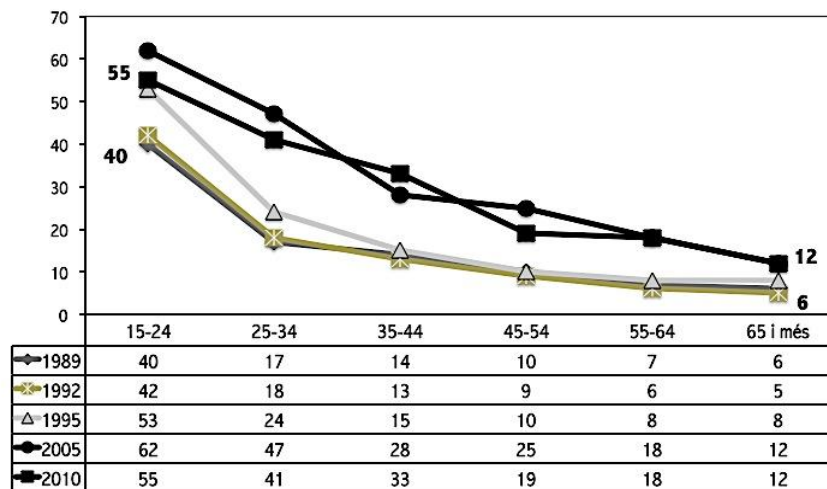
Com que les dades sobre els usos lingüístics es refereixen únicament als valencians residents a la zona valencianoparlant, els resultats que d'ara endavant presentarem ens referiran únicament a aquesta part de la població.

L'habilitat de parlar valencià a la zona valencianoparlant ha disminuït en tots els grups d'edat (gràfic 5) i particularment entre els grups intermedis. L'any 1989 la generació nascuda en ple franquisme, els que llavors tenien entre 25 i 34 anys, presentaven els nivells més baixos de parla. L'any 2010, tot i haver nascut ja en democràcia i haver estudiat, com a mínim i obligatòriament, valencià en l'escola, segueixen sent el grup que menys sap parlar valencià. Hem afegit els valors dels grups extrems del primer any en què es tenen dades, 1989, i de l'últim, 2010, per poder visualitzar millor tant els canvis numèrics com de tendència.

Gràfic 5. Proporció de residents a la zona valencianoparlant que saben parlar valencià per grups d'edat de 1989 a 2010.

En canvi, entre 1989 i 2010 el nivell de persones que saben escriure valencià ha augmentat en tots els grups d'edat i, particularment, entre els grups d'edat més joves. L'evolució d'aquesta habilitat més formal és força diferent a l'observada en el gràfic anterior, perquè el retrocés ha començat entre els anys 2005 i 2010, és a dir, 10 anys després que amb la parla.

Gràfic 6. Percentatge de persones residents a la zona valencianoparlant que saben escriure en valencià per grups d'edat del 1989 al 2010

A la taula 2 trobareu l'evolució de les dues habilitats lingüístiques entre el 1989 i 2010 en tots els grups d'edat.

Taula 2. Evolució de la capacitat de parlar i escriure valencià per grups d'edat entre 1989 i 2010

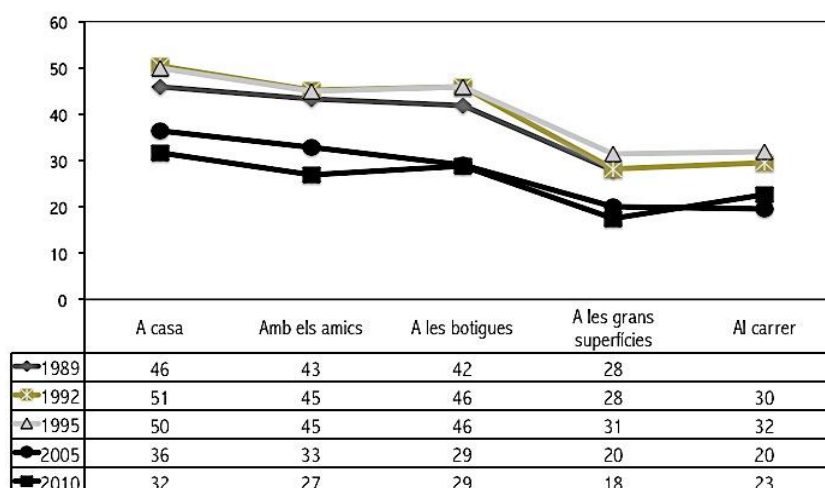
	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 i més
Parla	-3	-14	-16	-18	-15	-13
Escriu	13	23	20	10	12	7

Les dades presentades ens permeten concloure doncs que, després de 25 anys d'ensenyament del valencià i/o en aquesta llengua, la societat valenciana en comptes d'incrementar el seu nivell de competència per parlar la llengua pròpia ha perdut nivell. No ha passat el mateix amb l'habilitat per escriure'l que, tot i retrocedir entre el 2005 i 2010, manté valors molt superiors als de l'any 1989.

4.2. L'ús del valencià

Tradicionalment el valencià s'ha parlat més dins l'àmbit familiar i en contextos personals i privats que portes en fora. Les primeres dades que tenim mostraven aquesta situació típica de diglòssia que, segons els resultats de l'enquesta del 2010, continuaria vigent: el valencià s'usa més en casa, amb els amics i en els petits comerços que no al carrer i en les grans superfícies.

L'evolució del nivell d'ús del valencià no presenta gaire sorpreses perquè, de manera similar al seu coneixement, retrocedeix entre el 1989 i el 2010. Fins a l'any 1995, és a dir en sis anys, hi hagué però un increment d'uns 4 punts. En la dècada compresa entre 1995 i 2005 la davallada és espectacular i la pèrdua de valencianoparlants se situa per damunt del 10%. Durant l'últim període, entre 2005 i 2010, aquesta tendència es mantindrà, encara que de manera molt menys dràstica.

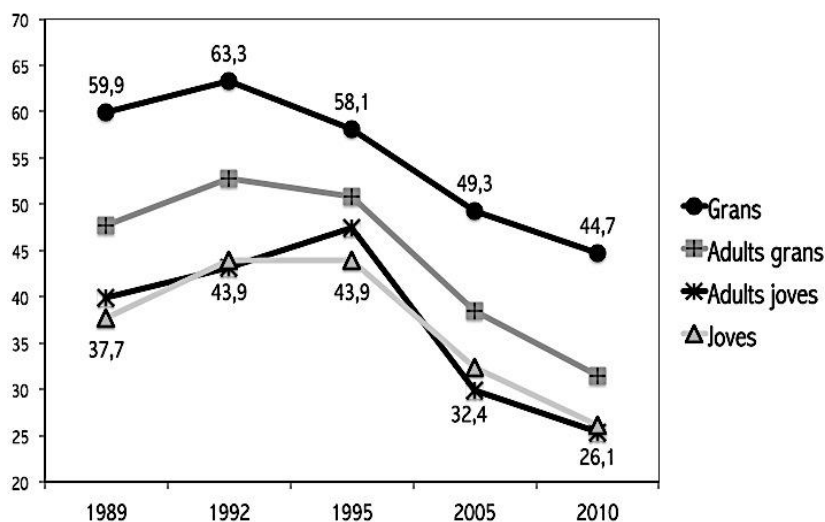

Gràfic 7. Percentatge de població que parla valencià en diferents contextos de 1989 a 2010

L'ús del valencià en la llar familiar és de cabdal importància perquè és el context on es reproduïxen les llengües, perquè estimula la capacitat lingüística dels més joves i perquè és aquí on s'interromp la transmissió intergeneracional (Montoya i Mas, 2011: 15), l'últim esglaó que recorre una llengua en el seu procés d'extinció. En sentit contrari, si es vol recuperar una llengua, el que primer cal assegurar és la seva transmissió. És per això que, abans de fer un retrat particular dels valencianoparlants d'avui en dia, volem

mirar si les dades quantitatives de què disposem ens poden aclarir alguna cosa sobre un tema que tants debats apassionants ha generat (Mas i Miralles, 2008; Torres, 2006, 2008 i 2009; Querol, 2008).

Si convenim que la transmissió lingüística es realitza en el moment en què els pares trien i usen una llengua amb els seus fills, en condicions normals la mateixa llengua en què els seus pares els van parlar, és ben evident que, amb les dades que tenim, no podem dir gaire res sobre aquest fenomen. Les nostres observacions han de limitar-se per força a la llengua que s'emptra a la llar, al context on es produeix la transmissió però mai al fet mateix de reproducció.¹⁰ És important tenir-ho en compte perquè un retrocés del valencià en l'àmbit familiar pot estar causat per altres motius que no la interrupció de la transmissió, com l'arribada de població al·lòctona. El gràfic 8, en il·lustrar una pèrdua flagrant de l'ús preferent del valencià en la llar en totes les generacions, posa de relleu la impossibilitat d'atribuir a una sola causa la davallada del valencià. Suposem que ha estat la concurrència de tota una sèrie de factors, des de la immigració (factor extern) fins a la interrupció (factor intern) passant pel canvi de llengua.

Gràfic 8. Ús del valencià en la llar familiar segons generacions: grans (majors de 65 anys), adults grans (entre 45 i 64), adults joves (entre 25 i 44) i joves (entre 15 i 24) des del 1989 fins al 2010

Les dades que tenim a l'abast no reflecteixen un procés de *revernacularització*,¹¹ ben documentat (vegeu Montoya i Mas, 2011), possiblement per la seva escassa significació. Al contrari, els resultats ens mostren una tendència de pèrdua que de moment sembla no tenir fre.

¹⁰ L'enquesta que va realitzar l'Acadèmia Valenciana de la Llengua l'any 2004, seguint una metodologia molt similar a les enquestes del SIES, sí que inclou, en canvi, qüestions sobre la llengua parlada amb els pares i amb els fills (vegeu l'anàlisi de Querol, 2008 sobre aquesta qüestió). Tenen un especial interès, tot i que no siguin comparables i de dubtosa fiabilitat, les dades incloses a l'informe Foessa fa 40 anys, on la diferència entre l'ús del valencià amb la mare i amb els fills arribava al 50%!

¹¹ Procés a través del qual els membres d'una comunitat lingüística subordinada, especialment les noves generacions, tornen a adoptar la llengua històricament pròpia de la comunitat com a llengua primera, llengua d'expressió habitual i llengua familiar (Ruiz, Sanz i Solé, 2001).

5. Els valencianoparlants: un retrat

Arribem així al nostre principal objectiu que consisteix a esbrinar com són les persones que avui en dia (encara) parlen valencià.¹² Ens basem, per tant, en les darreres enquestes realitzades el segle XXI, molt especialment però en la de l'any 2010, fent una anàlisi¹³ que s'allunya d'una simple presentació de percentatges (encara que també) i que pretén establir relacions entre l'ús del valencià i les característiques de les persones que el parlen.

Per començar, vam construir una única variable contínua que contingués tota la informació sobre el nivell d'ús del valencià i que es trobava dispersa en diferents preguntes. Aquesta nova variable és la suma de les respostes a *Quina llengua parla vostè... (a casa, amb els amics, al carrer, a les botigues i a les grans superfícies)?* Una vegada normalitzada vam obtenir uns valors d'ús del valencià compresos entre 1, que indica un nivell d'ús màxim, i 0, nivell mínim. La mitjana obtinguda per a l'any 2005 era de 0,35 i per l'any 2010 de 0,32, un descens de 3 dècimes coherent amb els resultats presentats més amunt.

Les enquestes recullen també informació sobre determinades característiques dels informants: sexe, edat, nivell d'estudis, classe social, lloc de naixement, activitat principal, situació laboral i posicionament polític (a banda d'altres de territorials que aquí no considerem, com l'habitat i la regió de residència¹⁴). La taula 3 presenta la distribució de la mostra de població en l'enquesta de l'any 2010.

Taula 3. Distribució de la mostra de la població resident a la zona valencianoparlant enquestada l'any 2010

Característica	Categoria(valor ordinal/nominal)	% (N = 5787)
Sexe	Home (1)	49,6
	Dona (2)	50,4
Edat	De 15 a 24 anys (1)	12,9
	De 25 a 34 anys (2)	20,1
	De 35 a 44 anys (3)	19,8
	De 45 a 54 anys (4)	16,9
	De 55 a 64 anys (5)	12,6
	Més de 65 anys (6)	18,6
Lloc de naixement	Estranger (1)	13,8

¹² És convenient recordar que les dades sobre l'ús del valencià es limiten a les comarques de la zona valencianoparlant i, també, que es tracta sempre de dades declarades, allò que diu la gent que parla.

¹³ Per l'anàlisi hem fet servir el paquet estadístic SPSS per MacOsversió 20.

¹⁴ Les enquestes del SIES distingeixen cinc regions –la regió d'Alacant, d'Alcoi-Gandia, de València, l'Àrea metropolitana i la de Castelló, a més de la zona castellanoparlant. A les regions d'Alcoi-Gandia i València es registren els nivells d'usos de valencià més alts.

	Altra CCAA (2)	18,3
	Zona castellanoparlant del PV (3)	7,6
	Zona valencianoparlant del PV (4)	60,4
Nivell d'estudis	Sense estudis (1)	4,0
	Estudis primaris (2)	25,6
	Batxiller/Estudis secundaris (3)	32,7
	Batxiller Superior/ FP (4)	24,9
	Universitaris (5)	12,8
Classe social	Baixa (1)	5,1
	Mitjana-baixa (2)	27,8
	Mitjana (3)	62,8
	Mitjana-alta (4)	4,1
	Alta (5)	0,3
Activitat principal[†]	Agricultura/ramaderia/pesca	3,9
	Indústria/taller	12,8
	Construcció	9,2
	Servicis	51,5
	Mestressa de casa	13,9
	Estudiant	8,7
Situació laboral[*]	Empresari (1)	8,1
	Ocupat (2)	30,8
	Desocupat (3)	23,4
	Jubilat (4)	17,9
	No correspon	19,8
Posicionament polític	Esquerra (1)	6,5

Centre-esquerra (2)	18,6
Centre (3)	24,5
Centre-dreta (4)	14,2
Dreta (5)	6,4
Desubicats (6)	29,9

*El nombre de categories originals eren 9 que vam reagrupar com segueix: empresari (empresari o professional amb assalariats i sense); ocupat (treballador eventual a sou, treballador fix a sou, treballador sense remuneració reglamentada i membre de cooperativa); desocupat (parat i busca primera ocupació) i jubilat.

† L'opció de resposta era múltiple i això ens ha dificultat l'anàlisi posterior que, com veurem, serà diferent.

El creuament d'aquestes variables, diguem-ne *independents*, amb l'ús del valencià ens dóna uns coeficients de correlació (*Pearson*) que ens indiquen un valor o grau de mínima (0) a màxima intensitat de relació (1), a més d'un altre valor *p* que ens proporciona la significació estadística, si n'hi ha o no.

Taula 4. Grau de relació entre els factors demogràfics i socials i l'ús del valencià

	Sexe	Edat	Nivell d'estudis	Classe social	Lloc de naixement	Activitat principal	Situació laboral	Posició política
2005	-,03*	-,18**	-,06**	,02	,43**	-,08**	,08**	,00
2010	,00	,18**	-,08**	,07**	,49**		,06**	,00

* indica que la correlació és significativa al nivell $p = < 0,05$ i ** $p = < 0,01$.

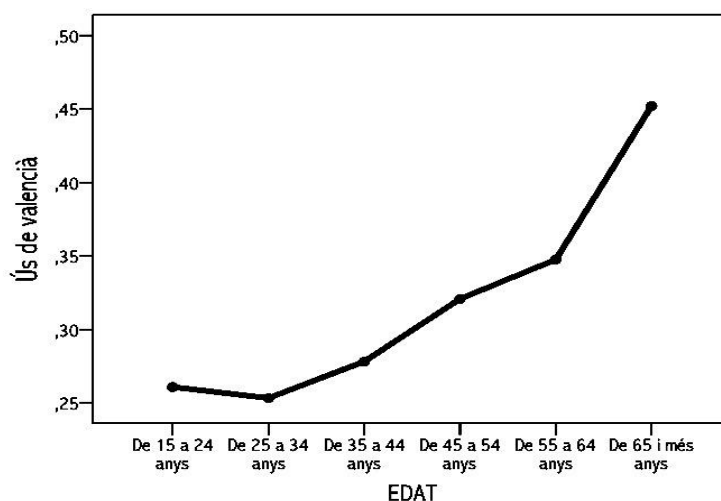
Com que aquesta anàlisi només ens diu si existeix una relació lineal (a més que les variables són de tipus ordinal i/o nominal i no quantitatiu, com caldria que fossin) els resultats només són indicatius de la intensitat i la direcció de la relació, si és que existeix. De la taula 4, per tant, en faríem la següent lectura: com que el coeficient més a prop d'1 és el corresponent al lloc de naixement de la població, podem dir que les probabilitats que tenen els valencians de parlar valencià són més grans quan han nascut al País Valencià. I seguiríem en aquest ordre, seguint el valor del coeficient: quan són adults i grans i no tan joves, quan més nivell d'estudis han assolit, quan es dediquen a l'agricultura o al sector primari en general i una vegada jubilats. L'any 2005 hi havia una relació feble entre el sexe i l'ús del valencià (els homes el parlarien més que no les dones) que desapareix l'any 2010. Amb la classe social passa a l'inrevés, que el 2010 apareix una relació que abans no existia i que ens diu que les classes més ben posicionades socialment tenen més probabilitats de parlar valencià que no les altres.

L'anàlisi de la variància, però, s'adiu més al tipus de variables que tenim i a més ens informa de si existeix efectivament (o estadísticament) una diferència entre dos o més grups (poblacions). Si el resultat és significatiu podem afirmar que almenys la mitjana d'un dels grups és diferent, però ens quedarà per veure

entre quins grups hi ha una diferència (entre els més joves i els més grans, entre els més grans i els adults?)¹⁵

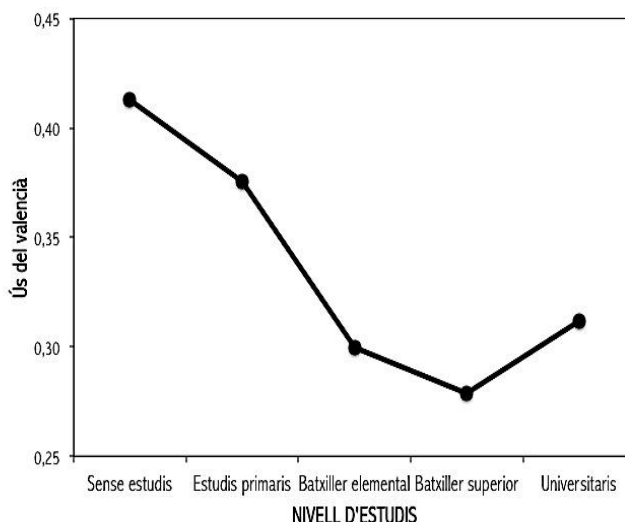
Els resultats de les anàlisis estadístiques confirmen les relacions entre l'ús del valencià i les variables de la taula 4. D'esquerra a dreta, començant doncs per l'edat, el grup de gent més gran parla més valencià que la resta (i amb diferències significatives en tots casos). Dels sis grups inicials l'anàlisi reagrupa quatre d'homogenis: de 15 a 44 anys, de 35 a 54, de 45 a 64 i 65 i més anys. El grup entre 25 i 34 anys (vegeu gràfic 9) és el grup que menys usa el valencià, possiblement perquè el gruix d'immigrants estrangers estiguin concentrats aquí. Fixem-nos amb la gran diferència que existeix entre el grup d'edat més gran i la resta i amb la forma de la línia, típica d'una llengua en procés de substitució lingüística en què els parlants més grans desapareixeran i no hi haurà renovació perquè les generacions més joves l'hauran deixada de parlar.

Gràfic 9. Ús del valencià per grups d'edat segons l'enquesta de l'any 2010

En relació amb el nivell d'estudis de la població valenciana, l'anàlisi distingeix perfectament els grups de les persones que no tenen estudis acabats i les que tenen només estudis primaris pel seu ús més alt del valencià. L'ús del valencià de la població amb batxiller (elemental o superior) conformaria un grup diferent, amb el nivell més baix. Les persones amb estudis primaris però també universitaris formen un altre grup, al bell mig dels altres dos.

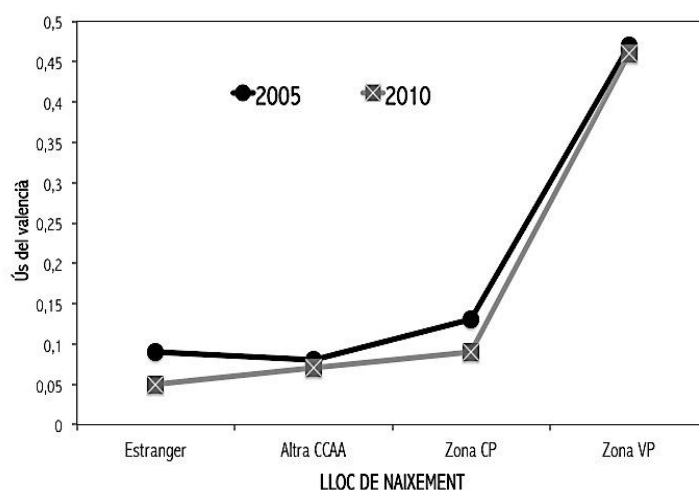
¹⁵ Hem realitzat la prova estadística Scheffé que permet fer comparacions múltiples de les mitjanes dels grups.

Gràfic 10. Ús del valencià per nivell d'estudis de la població segons l'enquesta de l'any 2010

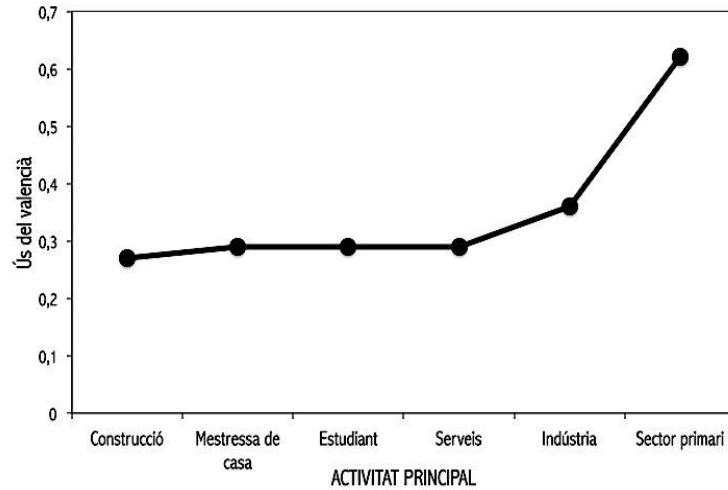
Per contradictori que pugui semblar, parlar valencià és característic tant d'aquells que no tenen estudis, o només primaris, com d'aquells que han assolit un títol universitari. Amb la classe social succeeix el contrari: les classes mitjanes es diferencien de les classes situades en estrats inferiors pel seu nivell d'ús més alt de valencià. La classe social però no és una de les característiques que més relació tingui amb l'ús de la llengua.

El lloc de naixement, junt amb la regió de residència que aquí no tractem, és el factor que més condiciona l'ús del valencià. L'anàlisi de variància diferencia perfectament dos grups: els valencians que han nascut a la zona valencianoparlant, amb un nivell d'ús del valencià molt superior, dels valencians que han nascut en altres llocs: la zona castellanoparlant, un altra comunitat autònoma i l'estranger. Entre les dues darreres enquestes, de l'any 2005 i 2010, l'ús del valencià ha retrocedit només entre les persones nascudes a l'estranger, com era previsible, però també entre els valencians nascuts a la zona castellanoparlant, fet que incideix en la separació lingüística i cultural de les dues zones.

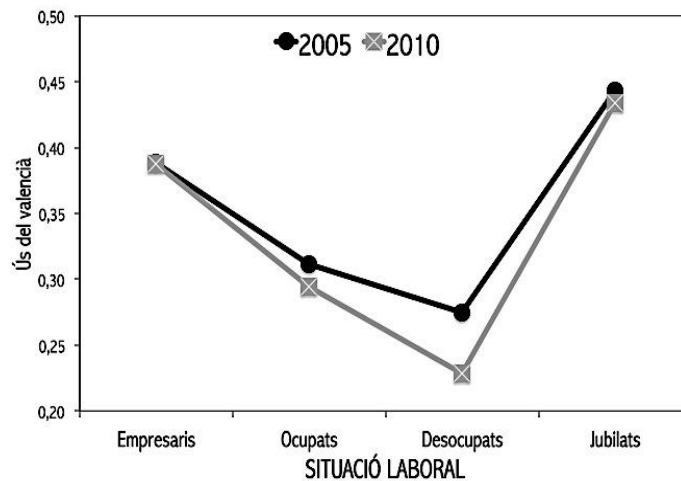
Gràfic 11. Evolució de l'ús del valencià entre el 2005 i 2010 segons el lloc de naixement de la població resident al País Valencià

Els valencians que es dediquen al sector primari i, en molta menor proporció a la indústria, destaquen per parlar habitualment molt més valencià que les persones que tenen altres activitats¹⁶. A l'altre extrem hi trobem els treballadors de la construcció, que és precisament on menys persones nascudes al País Valencià hi trobem.

Gràfic 12. Ús del valencià per activitat principal segons l'enquesta 2010.

En relació amb la situació laboral, els desocupats són els que menys usen el valencià i, alhora, els que presenten una evolució més negativa (vegeu gràfic 13). Un fet que es podria ben bé explicar a partir de la taxa elevadíssima d'atur dels immigrants i que les dades de la mostra de l'enquesta confirmen: dels nascuts a l'estranger, el 47% es troba desocupat.

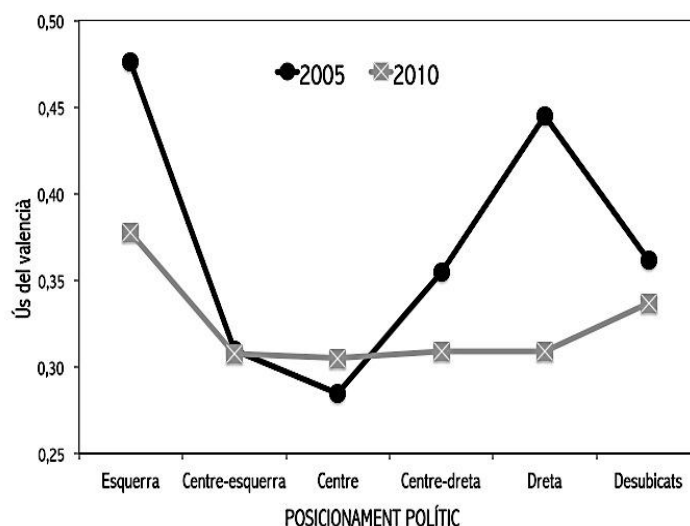

Gràfic 13. Evolució de l'ús del valencià entre el 2005 i 2010 segons la situació laboral de la població valenciana

L'anàlisi de variància distingeix tres grups, de major a menor grau d'ús del valencià: els empresaris i jubilats, primer, els ocupats en segon lloc i, per últim, els desocupats.

¹⁶Atès que a l'enquesta 2010 la pregunta sobre l'activitat principal és de resposta múltiple no hem pogut fer l'anàlisi de variància corresponent. Al gràfic 12 mostrem simplement les mitjanes d'ús del valencià per cada activitat.

Per últim, el posicionament polític no semblaria estar en relació amb l'ús del valencià. Tot i això, cal assenyalar que els nivells més alts d'ús de la llengua els trobem entre les persones que se situen a l'esquerra però també a la dreta, amb el centre amb els nivells més baixos (vegeu gràfic 14). Entre l'any 2005 i 2010, s'ha desdibuixat molt aquesta caracterització i tot i que les persones d'esquerra són encara les que més parlen valencià, ha baixat tant el nivell d'ús entre les de la dreta que la diferència entre els de centre i dreta ja no és gaire perceptible.

Gràfic 14. Evolució de l'ús del valencià entre el 2005 i 2010 segons el posicionament polític de la població valenciana

No podríem donar per acabat aquest retrat actual dels valencianoparlants sense explorar un altre aspecte que l'enquesta de l'any 2010 inclou per primera vegada: el nivell de coneixement d'idiomes, inclòs el castellà. Les capacitats per comprendre, parlar, llegir i escriure cada llengua es mesuren en una escala de 4 graus (de gens a perfectament), seguint el model de les preguntes sobre el coneixement del valencià. De les quatre habilitats lingüístiques de cada llengua n'hem fet una d'única i hem obtingut una nova escala, també d'1 a 4, que ens indica ara el nivell mitjà de coneixement de la llengua en qüestió. A la taula 5 mostrem les mitjanes obtingudes en cada idioma estranger.

Taula 5. Nivell mitjà de coneixement d'idiomes segons l'enquesta 2010

IDIOMA	Mitjana	N
Romanès	3,84	151
Àrab	3,65	122
Altres	3,38	220
Castellà*	3,22	509
Xinès	2,67	14

Italià	2,41	232
Francès	2,34	1162
Anglès	2,32	2401
Alemany	2,33	145

* Pregunta adreçada a les persones nascudes a països de parla no castellana

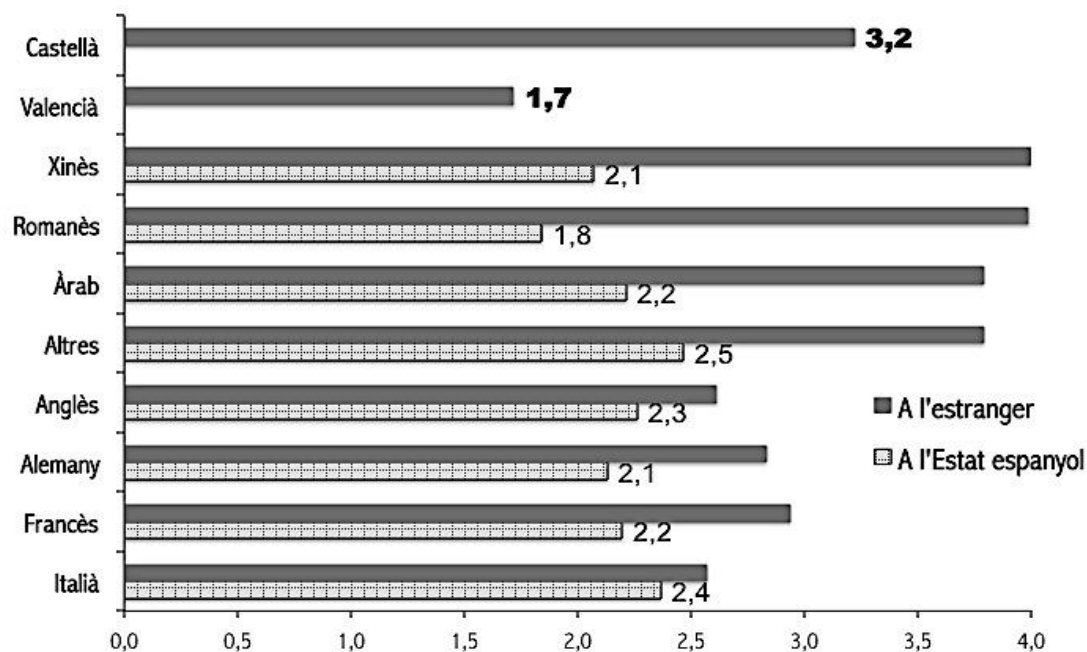
Que el romanès i l'àrab siguin els idiomes amb un nivell més alt de coneixement no és sorprenent si tenim en compte que pràcticament la majoria de les persones que van contestar que coneixien aquestes llengües són nascudes a l'estranger (92% en el cas del romanès i 90% en el de l'àrab, vegeu taula 6). Aquestes respostes doncs no reflectirien tant el coneixement que les persones nascudes al País Valencià tenen d'idiomes estrangers com el nivell de competència que tenen els individus d'altres països de les seves llengües primeres. Una cosa semblant ocorre amb les respostes al coneixement tant d'*altres llengües* com del *castellà*, adreçada exclusivament als individus nascuts a països de parla no castellana.

Taula 6. Distribució de les persones amb coneixement d'idiomes segons el lloc en què van nàixer

IDIOMA	Estranger	Altra CCAA	Zona castellanoparlant	Zona valencianoparlant	N
Romanès	92,1	1,3	0,7	5,9	152
Àrab	90,2	2,4	4,1	3,3	121
Altres	69,4	12,8	3,2	14,6	219
Castellà	100	0	0	0	508
Xinès	30,8	23,1	15,4	30,8	11
Italià	23,6	15,0	10,3	51,1	233
Francès	19,6	13,9	11,5	54,9	1162
Anglès	15,8	11,5	14,2	58,4	2401
Alemany	28,3	17,2	8,3	46,2	145
VALENCIÀ	13,9	18,0	14,4	53,7	6666

Per valorar com cal el nivell de coneixement d'idiomes o segones llengües caldrà, doncs, considerar separadament les persones nascudes al País Valencià o a d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol de les persones nascudes a l'estranger. Podrem així saber d'una manera un poc més aproximada la competència que tenen els individus nascuts aquí en altres llengües que no siguin el valencià i el castellà i,

ahora, esbrinar si entre els estrangers existeix un nivell de coneixement diferent de les dues llengües cooficials al País Valencià. Del nivell mitjà de llengües il·lustrat al gràfic 15 d'uns i d'altres podem fer diferents observacions: primer, que el nivell mitjà de competència en llengües estrangeres que tenen els individus nascuts al País Valencià és bastant baix (varia entre el 2,5 i el 2,1), que l'italià és la llengua d'Europa en què el nivell de coneixement és un poc més alt i, finalment, que els estrangers tenen un nivell de coneixement del castellà molt més alt que del valencià (3,2 *versus* 1,7).

Gràfic 15. Nivell de coneixement d'idiomes segons lloc de naixement

Partint de la hipòtesi que el coneixement de les diferents llengües no funciona igual entre els nascuts a l'estranger que entre els autòctons, com es pot intuir a partir del gràfic 15, hem dividit la mostra seguint el criteri del lloc de naixement per emprendre una anàlisi de correlacions i acabar de veure la relació existent entre el coneixement d'idiomes. El que ens interessava esbrinar concretament era com, entre els nascuts al País Valencià, el coneixement del valencià influenciava en l'aprenentatge d'altres llengües i com, entre els nascuts a l'estranger, s'hi relacionaven el valencià i el castellà. Les taules 7 i 8 en mostren els resultats estadísticament significatius.¹⁷

Taula 7. Persones nascudes al País Valencià i altres CCAA: relacions entre el nivell de coneixement d'idiomes estrangers i el valencià

	Anglès	Francès	Alemany	Italià	Valencià
Anglès	×	,40	0,24	0,33	0,13
Francès		×	,51	0,56	

¹⁷Deixem de banda el nivell de $p = > 0,05$ que indica inexistència de relació.

Alemanys		×	0,60	
Italià			×	
Valencià				×

Taula 8. Persones nascudes a l'estranger: relacions entre el nivell de coneixement llengües i el del castellà i valencià*

	Àrab	Romanès	Altres	Castellà	Valencià
Àrab	×	†	†		
Romanès		×			-,17
Altres			×		
Castellà				×	,47
Valencià					×

* El xinès no hi apareix perquè l'operació matemàtica no es podia realitzar a causa del petit nombre d'informants (3).

†No es pot calcular perquè una variable és constant.

Entre les persones nascudes a la península, el fet de tenir un bon coneixement de valencià només es relaciona amb un major nivell d'anglès. La *lingua franca* per excel·lència, l'anglès, també està relacionat de manera positiva amb el francès, l'italià i l'alemany. Això vol dir que aprendre i saber una llengua estrangera influencia i incentiva l'aprenentatge i coneixement d'altres llengües. Pel que fa als individus nascuts a l'estranger, el fet de parlar àrab no es relaciona ni positivament ni negativament amb cap altra llengua. Parlar romanès però manté una relació negativa amb el valencià, la qual cosa significa que tenir un bon nivell de romanès implica tenir-ne un de baix de valencià o simplement que els romanesos no aprenen valencià. Pel que fa a les altres llengües que no apareixen a la taula, l'anglès, francès, italià i alemany, hem de dir que el valencià no hi manté cap relació i que el castellà ho fa de manera positiva amb el francès.

En resum, el nivell de coneixement d'idiomes al País Valencià està condicionat pel lloc de naixement: les persones que han nascut a l'estranger coneixen molt millor el castellà que no el valencià, a més de tenir un nivell més alt d'altres idiomes que els nascuts al País Valencià o altres territoris de l'Estat. Entre aquests, a més, el coneixement d'una tercera llengua com l'anglès incentiva l'aprenentatge d'altres llengües, tot i que després això no es reflecteixi en una bona competència lingüística.

---

6. Conclusions

Els canvis en l'estructura demogràfica i en els moviments migratoris de la societat valenciana, així com en el panorama polític, es deixen entreveure en el canvi de tendència que es produeix a partir de l'any 1995 en el coneixement i l'ús del valencià. La dècada en què el SIES va deixar de fer enquestes sociolingüístiques coincideix, no per casualitat, amb el moment en què el Partit Popular guanya les eleccions autonòmiques per primera vegada. La represa l'any 2005 d'aquests treballs, necessaris per conèixer l'evolució i l'estat de la llengua, no ha generat fins al moment cap publicació detallada i comentada d'unes dades tan esperades. Les nostres anàlisis, amb la pretensió de suplir ni que sigui molt parcialment aquesta mancança, han descobert una evolució de l'ús del valencià que ve a coincidir amb tots aquests canvis demogràfics i polítics.

En el període comprès entre l'any 1985 i 2010 es distingeixen clarament dues etapes. La primera concorre durant l'etapa del govern socialista i es caracteritza per l'augment constant del coneixement i ús del valencià entre la població valenciana, especialment els joves. La segona, a partir de l'any 1995 fins a l'actualitat, en què s'observa una forta davallada en les capacitats de comprendre i parlar la llengua, així com en el seu ús, i que ve marcada per un gir polític, amb els successius governs populars, i per un increment espectacular de la immigració estrangera fins a l'any 2008, moment en què esclata la crisi econòmica.

Hem defensat que el model de política lingüística segueix sent substancialment el mateix, tot i el canvi de partits en el govern. Així i tot, és cert que de la manca d'un suport institucional decidit i amb objectius clars que caracteritza socialistes i populars, s'ha passat en aquests últims anys a l'atac directe amb mesures que van en contra de la promoció del valencià i a l'aïllament de la resta de comunitats catalanoparlants. Si des del 1995 s'han anat perdent valencianoparlants, per la mort dels més grans, per l'arribada d'immigrants que no parlen la llengua i per la continuïtat del castellà a la llar familiar, quins elements actuals ens podrien fer augurar un canvi de tendència?

La imatge que ens ofereixen els valencianoparlants d'avui en dia no és força més afalagadora. L'associació de l'ús del valencià amb les persones més grans, els jubilats i els que es dediquen al sector primari resta qualsevol valor o traça de prestigi que poguéssim tenir la llengua. Tot i això, les dades també descobreixen elements que conviden a l'optimisme, en associar-se alhora amb els empresaris i les persones amb un títol universitari. El nivell de coneixement molt més alt del castellà que del valencià entre els estrangers i l'absència de relació, si és que no hi és negativa, entre el fet d'aprendre valencià i parlar llengües estrangeres, contradiu en part aquest aspecte esperançador: les persones nouvingudes o bé no aprenen valencià o bé en saben molt poc.

Per últim, tot i que les anàlisis estadístiques no ho assenyalen, és ben cert que els sectors progressistes parlen més sovint valencià que la resta de població. Si a això hi afegim la irrupció d'una coalició de partits d'esquerra, verds i nacionalista, *Coalició Compromís*, per primera vegada des que es va iniciar la democràcia en les Corts valencianes, no voldríem concloure sense deixar d'entreveure una petita finestra de renovació i, qui sap, de canvi polític i, sobretot, lingüístic.

Bibliografia

- AIERDI, X. (2008) “Jungla terminologica y bases para la eficiencia en las políticas sociales”. Universidad de Navarra. Disponible en línia a: <<http://www.unavarra.es/migraciones/papers3/co-mun1JUN-GLA%20TERMINOL=GICA.doc>>
- ALCARAZ, M. (2005) “Ara que té vint anys” Dins: ALCARAZ, M.; F. ISABEL I J. OCHOA (eds.). *Vint anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià*. Alzira: Bromera.
- ALCARAZ, M.; F. ISABEL I OCHOA, J. (2004) “La LUEV, en via morta”. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, p.
- BAUÇÀ SASTRE, A. (2001) “Planificació lingüística i ideologia política: una comparació entre Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears”. *Noves SL. Revista de Sociolingüística*, núm. 1 (hivern-primavera).
- BODOQUE ARRIBAS, A. (2001) “Polítiques lingüístiques i fractures sociopolítiques al voltant de la identitat lingüística. Aproximació a la dimensió contemporània del conflicte lingüístic valencià”. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 36, p.157-205.
- , (2009) *La política lingüística dels governs valencians (1983-2008): un estudi de polítiques públiques*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- , (2011) El model valencià de política lingüística. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, p.143-171.
- CASESNOVES FERRER, R. (2005) “L’evolució del coneixement del valencià 1991-2001: una dècada de canvis socials, polítics, demogràfics i lingüístics”. *Journal of Catalan Studies*. Disponible en línia a: <<http://www.anglo-catalan.org/jocs/8/articulos.html>>
- , (2007) “Cambios previsibles e imprevisibles en la situación demográfica lingüística de Valencia” Dins: VVAA (eds) *Actas del VI Congreso de Lingüística General*. Madrid: Arco Libros, p. 3611-3622.
- CONILL, J. (2003) “La situació del valencià segons la sociolingüística no institucional (1998-2002)”. *Noves SL*, Primavera 03, p. 63-71. Disponible en línia: <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm03primavera/catalana/conill1_3.htm>
- ESTEVE I GÓMEZ, A. (2004) “La política lingüística del PP al País Valencià: anàlisi de la legislació de 1995 a 2003”. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, p.
- FERNÁNDEZ CORDÓN, J-A. (2009) “Diez años que sacudieron la demografía española”. *Cuadernos de información económica*, núm. 208, p.187-196.
- FLOR, V. (2011) *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Catarroja: Afers.
- FORCADELL, J. (2003) “Un (altra) política lingüística per al valencià”. *L'Espill*, núm. 15, Hivern 2003.
- Fundación FOESSA (Amando de Miguel dir.)1970. Informe sociológico sobre la situación social de España, Fundación FOESSA.
- GUIA I CONCA, A. (2001) *La llengua negociada*. València: Quaderns 3 i 4.
- INE (portal estadístic) <<http://www.ine.es>>
- IVE (portal estadístic) <<http://www.ive.es>>
- MARTÍ I CASANOVA, J-C. (2003) “La llengua catalana al País Valencià i Catalunya. Anàlisi dels censos lingüístics de 1986 2001”. *El Tempir*, núm. 22, p. 14-36.
- MAS I MIRALLES, A. (2008) “Interrupció vs transmissió” Dins: ROS, H. (coord) *Llibre blanc de l'ús del valencià –II*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, p. 172-173.

-
- MOLLÀ T. I VIANA, A. (1991) *Curs de sociolingüística 3*. Alzira: Bromera.
- MOLLÀ, J. I CASTELLÓ, R. (1992) “Demografía y recursos humanos” Dins GARCÍA FERRANDO, M. (coord) *La sociedad valenciana de los 90*. València: Edicions Alfons el Magnànim. Generalitat Valenciana, p. 23-42.
- MONTOYA, B. (2008) “L’ús interpersonal del català al País Valencià” Dins:
- MONTOYA, B I MAS, A. (2002) “Coneixement i ús del valencià” Dins: COLOMINA I CASTANYER, J. (coord) *Viure en valencià a Alacant*. Revista Canelobre, Tardor 2002.
- , (2011) *La transmissió familiar del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- NINYOLES, R.L. (1969) *Conflicte lingüístic valencià*. València, 3 i 4.
- , (2001) “Conflicte lingüístic i ideologia” Dins: MOLLÀ, T. (ed) *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera, p. 13-32.
- , (2004) *Coneixement i ús social del valencià 2004*. València: Generalitat Valenciana. També disponible en línia: <<http://www.cult.gva.es/sies/llibre.htm>>
- , (2008) “Els reptes de la normalització: societat, economia i llengua”. Dins: ROS, H. (coord) *Llibre blanc de l’ús del valencià –II*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- PARDINES, S. i TORRES, N. (2011) *La política lingüística al País Valencià. Del conflicte a la gestió responsable*. Barcelona: Fundació Nexè.
- PITARCH, V. (2005) “Vint anys de la Llei d’Alacant. Un balanç d’urgències” Dins: ALCARAZ, M.; F. ISABEL I J. OCHOA (eds). *Vint anys de la Llei d’Ús i Ensenyament del Valencià*. Alzira: Bromera, p. 23-50.
- PRADILLA CARDONA, M.À. (2002) “La política lingüística contemporània al País Valencià”. *Treballs de sociolingüística catalana*, núm. 16, p.
- , (2004a) *El laberint valencià. Apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Benicarló: Onada Edicions.
- , (2004b) “La llengua catalana: un miratge de normalitat” Dins: PRADILLA CARDONA, M. À (ed) *Calidoscopi lingüístic. Un debat entorn de les llengües de l’Estat*. Barcelona: Octaedro.
- , (2008) “Vint-i-cinc anys de Llei d’Ús i Ensenyament del Valencià: un futur incert per a la llengua” Dins: BOIX I FUSTER, E. (ed) *Els Futurs del català: un estat de la qüestió i una qüestió d’estat*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, p. 51-79.
- QUEROL, E. (2008) “A cada bugada es perden molts de llençols: el procés de substitució lingüística en l’àmbit familiar des de l’ inici del segle XX. O ras i curt: el rei va nu” Dins: *Llibre blanc de l’ús del valencià- II. Iniciatives per al foment del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- , (2011) “Per a una sociolingüística prospectiva: de la profecia a la prospectiva”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 21, p. 141-154.
- RAMOS, R. (1999) “Contra planificació: el cas valencià”. *Noves SL. Revista de Sociolingüística*, núm.28.
- RUIZ, F.; SANZ, R. I SOLÉ, J. (2001) *Diccionari de sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- SANJUAN MERINO, X. (1999) “Evolució del coneixement i ús del català al País Valencià” Dins: PRADILLA CARDONA, M.À (ed) *La llengua catalana al tombant del mil·leni*. Barcelona: Empúries, p. 119-152.
- , (2008) “L’evolució social del valencià (1983-2005)” Dins: ROS, H. (coord.) *Llibre blanc de l’ús del valencià- II. Iniciatives per al foment del valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

SIES (Servici d'Investigació i Estudis Sociolingüístics). (1985) *Estudi sociològic sobre la problemàtica sociolingüística a la Comunitat Valenciana*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport.

–, (1992) *Enquesta sobre l'ús del valencià 1992*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Policopiat.

–, (1995) *Enquesta sobre l'ús del valencià Maig 1995. Comparació amb 1989 i 1992*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Policopiat.

–, (2006) *Enquesta 2005 sobre coneixement i ús social del valencià : síntesi de resultats*. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport.

TORRES, J. (2006) “La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi”, *I Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT. Les enquestes d'usos lingüístics 2003-2004: avenços, limitacions i reptes metodològics*. Barcelona.

–, (2007) “L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional”. Dins: *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Secretaria de Política Lingüística, p. 41-63.

–, (2009) “Ús familiar de les llengües i transmissió lingüística intergeneracional als territoris de parla catalana”. *Escola catalana*, núm. 460.

–, (2011) “La demolingüística en els territoris de llengua catalana”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 21, p. 183-192.

VILA, X.(dir.) (2009) *Estudis de demolingüística: Actes de la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.